

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abad I = Abad, J.M., *La imprenta en Alcalà de Henares (1502-1600)*, Introducción ala «Tipobibliografía Española», 3 τόμοι, José Simón Diaz, Madrid, Arco Libros, 1991.
- Adams, I-II = *Catalogue of Books printed on the continent of Europe, 1501-1600, in Cambridge Libraries*, compiled by H.M. Adams, Cambridge, University Press, 1967.
- Ahmanson-Murphy I-IIIb = *A Catalogue of the Aldine Collection at UCLA, The Publications of Aldus Manutius the Elder*, University of California/Los Angeles, 1989-1993.
- Aldo Manuzio Editore I-II = Orlandi, G., *Aldo Manuzio editore. Dediche. Prefazioni. Note ai testi*, 2 τόμοι, Milano, Il Polifilo, 1976.
- Aldo Manuzio Tipografo 1494-1515 = Catalogo a cura di L. Bigliarri - A. Dillon-Bussi - G. Savino - P. Scapechi, Biblioteca Medicea Laurentina, Firenze, Octavo, Franco Cantini Editore, 1994.
- Ascarelli, *Le Cinquecentine Romane* = Ascarelli, Fernanda, *Le Cinquecentine Romane. Censimento delle edizioni Romane del XVI secolo possedute dalle biblioteche di Roma*, Milan, Casa Editrice de Lettere, 1972.
- Ascarelli = Ascarelli, Fernanda, *La Tipografia Cinquecentesca Italiana*, Firenze, Casa Editrice Le Lettere, 1996 (ἀνατύπ. τοῦ 1953).
- Armstrong = Armstrong, Elizabeth, *Robert Estienne Royal Printer. An Historical Study of the Elder Stephanus*, Cambridge, University Press, 1954.
- Augliera = Augliera, L., *Libri Politica Religione nel Levante del Seicento. La tipografia di Nicodemo Metaxas, primo editore di testi greci nell' Oriente Ortodosso*, Venezia, Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti, 1996.
- AEBBE = *Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, Ἀρχέτυπα καὶ Ἐκδόσεις ΙΕ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος*, Τόμος Πρῶτος, Ἀθήνα 1971.
- Ἀντωνίου, Μητροπολίτου πρώην Ἡλείας, «Κατάλογος χειρογράφων καὶ ἐντύπων τῆς ἐν Σκιάθῳ Ἱερᾶς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου», *Θεολογία* 32, τεύχ. Β' (1961), 608-630.
- Bandini I-II = Bandini, A.M., *Specimen literaturae florentinae saeculi XV in quo dum gesta Christophori Landini enarrantur, virorum ea aetate doctissimorum in literariam rempublicam merita Status Gymnasii Florentini a Landino instaurato a Magno Cosma exitatae cui idem praeerat recensentur et illustrantur*, Florence 1747-1751.
- Barberi I-II = Barberi, F., *Il Frontespizio nel Libro Italiano del Quattrocento e del Cinquecento*, Milano, Il Polifilo, 1969.
- Bernays, J., *Joseph Justus Scaliger*, Berlin, 1855 (ἀνατύπ. Osnabrück 1965).
- BH I/1-5 = Legrand, É., *Bibliographie Hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en Grec par des Grecs aux XVe et XVIe siècles*, Paris, 1885-1906.
- BH II/1-4 = Legrand, É., *Bibliographie Hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle. Vols I-II*, Paris, 1894-1903.
- BH III/1-2 = Legrand, É., *Bibliographie Hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par*

des Grecs au dix-huitième siècle par... Oeuvre posthume complétée et publiée par Louis Petit et Hubert Pernot, Tome Premier, Paris, 1918-1928.

Bianu-Hodos I-IV = Bianu, Ian - Hodos, Nerva, *Bibliografia Romanesca veche (1508-1830)*. București, 1903-1910.

Bibliographie Ionienne, I-II = Legrand, É., Bibliographie Ionienne. Description raisonnée des ouvrages publiés par les Grecs des Sept-Iles ou concernant ces Iles du quinzième siècle à l'année 1900, par... Oeuvre posthume complétée et publiée par Hubert Pernot, Tome Premier, Paris, 1910.

Bibliotheca Auerbachiana = Catalogus van de collectie Neograeca bijeengebracht door Paul Auerbach, vol. I, Vulgairgriekse en religieuze werken gedrukt voor 1800, Amsterdam, Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, 1973.

BMC I-XII = *Catalogue of Books Printed in the XVth Century now in the British Museum*, London 1908-1985.

BMSTCI = *Catalogue of Books Printed in Italy and Italian Books printed in other countries from 1465 to 1600, now in the British Museum*, London, Trustees of the British Museum, 1958.

BMSTCS = Thomas (Sir Henry), *Short-title catalogue of Books printed in Spain and of Spanish books printed elsewhere in Europe before 1601 now in the British Museum*, London 1926.

Brunet I-VIII = Brunet, J.-C., *Manuel du libraire et de l'amateur des livres and Supplement*, Paris, ἀνατύπ. G.P. Maisonneuve & Larose, 1966.

Βέης, Ν., *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων. Κατάλογος περιγραφικὸς τῶν χειρογράφων κωδίκων τῶν ἀποκειμένων εἰς τὰς μονὰς τῶν Μετεώρων, ἐκδιδόμενος ἐκ τῶν καταλοίπων... τόμ. Α', Ἀθήναι 1967.*

Βελουδῆς = Βελουδῆς, Γ., *Τὸ Ἑλληνικὸ Τυπογραφεῖο τῶν Γλυκῆδων στὴ Βενετία (1670-1854). Συμβολὴ στὴ μελέτη τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας*, Ἀθήνα, Χ. Μπούρας, 1987 (μετφ. τοῦ: Veloudis, G., *Das griechische Druck- und Verlagshaus «Glikis» in Venedig (1670-1854). Das griechische Buch zur Zeit der Türkenherrschaft*, in Kommission bei Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1974).

Βρανούσης, Α.Ι., «Ἐπιστημονικὰ ἀποστολαὶ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου κατὰ τὸ ἔτος 1960», *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 35 (1960), 509-516.

Βρετὸς I-II = Βρετὸς-Παπαδόπουλος, Α., *Νεοελληνικὴ φιλολογία, ἤτοι Κατάλογος τῶν ἀπὸ πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι ἐγκαθιδρύσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι Βασιλείας τυπωθέντων βιβλίων παρ' Ἑλλήνων εἰς τὴν ὀμιλουμένην, ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν*, Ἀθήναι 1854-1857.

Γεδεών, «Πατριαρχικὴ μέριμνα» = Γεδεών, Μανουὴλ Ι., «Πατριαρχικὴ μέριμνα περὶ ἐκδόσεως βιβλίων λειτουργικῶν», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* 29 (1909), 404-414.

Γεδεών, «Σημειώσεις ἐκ σεισμοπλήκτων βιβλίων» = Γεδεών, Μανουὴλ Ι., «Σημειώσεις ἐκ σεισμοπλήκτων βιβλίων», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* 32 (1912), 291-299.

Γεδεών, *Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες* = Γεδεών, Μανουὴλ Ι., *Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες. Εἰδήσεις ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 1500-1912*, Ἀθήναι, Τυπογραφεῖον Σεργιάδου, 1936-1938.

Γκίνης - Μέξας I-II = Γκίνης, Δ. - Μέξας, Β., *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800-1863. Ἀναγραφή τῶν κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ὅπου δῆποτε ἑλληνιστὶ ἐκδοθέντων βιβλίων καὶ ἐντύπων ἐν γένει. Μετὰ πίνακος τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν τῆς περιόδου ταύτης: Α' (1800-1839), Β' (1840-1955)*, Ἀθήνα, Πραγματεῖα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1939-1941.

Darlow - Moule = Darlow, T.A. - Moule, A.F., *Historical Catalogue of the Printed Editions of the Holy Scriptures in the Library of the British and Foreign Bible Society*, 2 τόμοι, London 1911.

Davies = Davies, H.W., *Devices of the Early Printers 1457-1560. Their History and Development with a Chapter on Portrait Figures of Printers*, London, Grafton & Co, 1935.

Decia - Delfiol = Decia, D. - Delfiol, R. - Camerini, L.S., *I Giunti tipografi editori di Firenze 1497-1570*, *Annali*, 2 τόμοι, Giunti Barbèra, 1978-1979 (ὁ δεύτερος τόμος με τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Camerini μόνο).

Δαπέρογολας, Ἐκθεσις ἑπτανησιακοῦ βιβλίου καὶ ἐντύπου = Δαπέρογολας, Δ.Μ., Ἐκθεσις ἑπτανησιακοῦ βιβλίου καὶ ἐντύπου μέχρι τοῦ ἔτους 1900 εἰς τὸ ἐκκλησάκι τῆς Ἀκαθίστου Αἰξωνῆς Γλυφάδος, Ἀθήνα 1968.

Δε-Κιγάλλας = Δε-Κιγάλλας, Ἰωσήφ, *Σχεδιάγραμμα κατόπτρου τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας. Ὀνομαστικός κατάλογος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ μεταφραστῶν* (δηλ. ἀπὸ τοῦ 1550 μέχρι τέλους τοῦ 1838) ὅπου σημειοῦνται καὶ οἱ νεοελληνιστὶ συγγράψαντες ἄλλοεθνεῖς, Ἐρμούπολις 1846.

Δελεδῆμος, Ε. (ἐπιμ.), *Θησαυρὸς Δαμασκηνοῦ τοῦ ὑποδιακόνου καὶ Στουδίτου τοῦ Θεσσαλονικέως*, Θεσσαλονίκη 1971.

Δημαρᾶς, Ἱστορία = Δημαρᾶς, Κ.Θ., *Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Ἀπὸ τὴν πρώτες ρίζες ἕως τὴν ἐποχὴ μας*, Ἀθήνα, Ἐκδόσεις Γνώση, 2000⁹.

Δημητρακόπουλος, Ὁρθόδοξος Ἑλλάς = Δημητρακόπουλος, Ἀνδρόνικος, Ὁρθόδοξος Ἑλλάς ἦτοι περὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν γραψάντων κατὰ Λατίνων καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, Λειψία 1872.

Δρούλια = Δρούλια, Λουκία, *Κατάλογος Ἐκθέσεως, Ἀπαρχές τῆς ἑλληνικῆς τυπογραφίας*, Ἐθνικὴ Πινακοθήκη, Ἀθήνα, Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία Βιβλιοφίλων, 1976.

Eideneier = Eideneier, H., «Von der Handschrift zum Druck: Martinus Crusius und David Hoeschel als Sammler griechischer Venezianer Volksdrucke des 16. Jahrhunderts», *Graeca recentiora in Germania. Deutsch-griechische Kulturbeziehungen vom 15. bis 19. Jahrhundert*, Wolfenbütteler Forschungen, Harassowitz Verlag, Wiesbaden, 59 (1994), 93-111.

Essai Typographique = Firmin-Didot, Ambr., *Essai Typographique et Bibliographique sur l'Histoire de la Gravure sur Bois*, Paris 1843.

Essling I-III = Prince d'Essling, *Études sur l'art de la gravure sur bois a Venise. Les livres à figures vénitiens, de la fin du XVe siècle et du commencement du XVIe*, Florence, Librairie Leo S. Olschki/Paris, Librairie Henri Leclerc, 1909-1914.

Ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου 1784-1974. Ἐφημερίδες, Περιοδικά, Δημοσιογράφοι, Ἐκδότες, ἐπιμ. Λουκία Δρούλια - Γιούλα Κουτσοπανάγου, Ἀθήνα, Ἰνστιτούτο Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν/103, Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἐρευνῶν, 4 τόμοι, 2008.

Finazzi = Finazzi, M., *La stampa greca à Venezia nei secoli XVe e XVI*, Catalogo di Mostra, Venezia 1968.

Firmin-Didot = Firmin-Didot, Ambr., *Alde Manuce et l'Hellénisme à Venise*, Paris, A. Firmin-Didot, 1875.

Fletcher = Fletcher, H.G., III, *New Aldine Studies. Documentary Essays on the Life and work of Aldus Manutius*, San Francisco, Bernard M. Rosenthal, Inc., 1988.

Fletcher, H.G., *In Praise of Aldus Manutius. A Quincentenary Exhibition*, New York, The Pierpont Morgan Library, 1995.

Follieri Enrica, «Il libro greco per i Greci nelle imprese editoriali romane e veneziane della prima metà del Cinquecento», *Venezia, centro di mediazione tra Oriente e Occidente (secoli XV-XVI)*, Aspetti e problemi II, Firenze, S. Olschki, τόμ. II, 1977, 483-508.

Φλάμπουρας, Δ., «Ἑλληνικὲς ῥήσεις σὲ σήματα τῶν πρώτων Γάλλων τυπογράφων. Οἱ περιπτώσεις τῶν τριῶν Γερμανῶν ποὺ εἰσήγαγαν τὴν τυπογραφία στὴ Γαλλία», *Ζυγὸς* 10-11 (1974), 118-128.

Φώσκολος, Μ., «Τὰ Παλαιὰ Ἑλληνικὰ Βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης», *Ὁ Ἑραμιστὴς* 9 (1971), 1-62.

Φώσκολος, Μ., «Συμπλήρωμα στὶς ἑλληνικὲς ἱστορικὲς βιβλιογραφίες (1523-1874)», *Ὁ Ἑραμιστὴς* 12 (1975), 28-51.

Gaidagis, N., *Catalogue cartolor Grecesti de la Biblioteca Centrală Universitară «M. Eminescu»*, τόμ. 2, Ἰάσιο 1975.

Graesse I-VI = Graesse, J.G.Th., *Trésor des livres rares et précieux, and supplement*, Berlin 1922.

GW I-VIII = *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*, published by the Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke, Stuttgart (ἀνατύπ. A. Hiersemann), 1968.

H = Hain, L., *Repertorium bibliographicum in quo libri omnes ab arte typographica inventa usque ad annum MD, typis expressi ordine alphabetico vel simpliciter enumerantur vel adcuratius recensentur*, 2 τόμοι, Stuttgart/Paris 1826-1838.

HC = Copinger, W.A., *Supplement to Hain's Repertorium Bibliographicum*, London 1895.

Hilyard, B., «Girolamo Aleandro Editor of Plutarch's *Moralia*», *Bibliothèque d' Humanisme et Renaissance* 36 (1974), 517-531.

Hoffmann I-III = Hoffmann, S.F.W., *Bibliographisches Lexicon der gesammten Literatur der Griechen*, Amsterdam (ἀνατύπ. Adolf M. Hakkert), 1961.

Homère chez Calvin = Reverdin, O., *Homère chez Calvin. Figures de l'hellénisme à Genève*, Genève, Librairie Droz, 2000.

Hutton, J., *The Greek Anthology in France and in the Latin Writers of the Netherlands to the year 1800*, Ithaca, 1946.

Ἡλιοῦ I = Ἡλιοῦ, Φ.Η., *Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία Α) Τὰ βιβλιογραφικὰ κατάλοιπα τοῦ Ἐ. Legrand καὶ τοῦ H. Pernot (1515-1799)*, Ἀθήνα 1973.

Ἡλιοῦ, 1905 = Ἡλιοῦ, Φ.Η., *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ 19ου αἰώνα. Βιβλία-Φυλλάδια, τόμ. Α' (1801-1818)*, Βιβλιολογικὸ Ἐργαστήρι, ΕΛΙΑ, Ἀθήνα 1997.

Ἡλιοῦ, Φ., «Ἑλληνικὰ Βιβλία στὴ Βουλγαρία», *Ὁ Ἑραμιστὴς* 15 (1978-1979), 321-329.

Ἡλιοῦ, Φίλιππος - Πολέμη, Πόπη, *Βιβλιογραφικὸ Ἐργαστήρι - Ἡλεκτρονικὸς Κατάλογος*.

Θησαυροὶ τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης = *Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος. Θησαυροὶ τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης, Κατάλογος Ἐκθεσης*, ἔκδ. Β. Κρεμμυδᾶς - Τρ. Σκλαβενίτης - Κ. Σπ. Στάικος, Ἀθήνα 1999.

Jammes, A., *Spécimens de Caractères de Firmin et Jules Didot*, Paris, Librairie Paul Jammes, Éditions des Cendres, 2002.

Camariano, Ariadna - Camariano, N., «Cantece populare crece{ti despre Mihai Viteazul», *Opere*

- Postume*, έκδ. με επιμ. τοῦ Constantin C. Giurescu, τόμ. 1, *Studi Istorice Greco-Române*, Βουκουρέστι, Fundația Pentru Literatură și Artă «Regele Carol II», 1939.
- Canart, P., «La carrière ecclésiastique de Jean Nathanael, chapelain de la communauté grecque de Venise (XVIe siècle)», *La chiesa greca in Italia dall' VIII al XVI secolo. Atti del Convegno storico interecclesiale (Bari 30 apr. - 4 magg. 1969)*, Padova 1972, τόμ. 2, 793-824.
- Canart, P., «Jean Nathanaël et le commerce des manuscrits grecs à Venise au XVIe siècle», *Venezia centro di mediazione tra Oriente e Occidente (secoli XV-XVI). Aspetti e problemi*, Firenze 1977, τόμ. 2, 417-438.
- Carmela, *Bibliografia* = Carmela, J., *Bibliografia di Leone Allaci (1588-1669)*, Palermo 1962.
- Carter, H., «Plantin's Types and their Makers», *Gedenboek der Plantin-Dagen 1555-1955. International Congress voor Boekdrukkunst en Humanisme, 4-10 September 1955*, Antwerpen, 1956, 247-269.
- Cataldi Palau = Cataldi Palau, Annaclara, *Gian Francesco d'Asola et la Tipografia Aldina. La vita, le edizioni, la biblioteca dell'Asolano*, Genova, sagep, 1998.
- Census = *Incunabula in American Libraries. A third census of fifteenth-century books recorded in North American collections*, ed. F.R. Goff, New York (Kraus/Reprint), 1973.
- Cranz, F.E., *A Bibliography of Aristotle Editions, 1501-1600*, Baden-Baden, 1971.
- Indice I-VI = Indice Generale degli Incunaboli delle Biblioteche d'Italia*, ed. T.M. Guarnaschelli - E. Valenziani, Rome 1943-1981.
- Kiselev, N.P., «Knigi grecheskoi pechati v sobranii gossudarstvennoi biblioteki SSSR im V. I. Lenina», *Kniga* 26 (1973), 124-147.
- Knös, B., «Un miroir des femmes du XVIe siècle», *Ελληνικά* 14 (1955), 123-157.
- Kristeller = Kristeller, P., *Die italienischen Buchdrucker- und Verlegerzeichen, bis 1525*, Naarden (ἀνατύπ. A.W. van Bekhoven), 1969.
- Kunze, H., *Das grosse Buch vom Buch*, Berlin 1983.
- Κακουλίδη-Πάνου = Καρτάνος Ίωαννίκιος, *Παλαιά τε και Νέα Διαθήκη* [Βενετία 1536], φιλολογική επιμέλεια Ἑλένη Κακουλίδη-Πάνου, γλωσσικό ἐπίμετρο Ἑλένη Καραντζόλα, Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ἑλληνικῆς Γλώσσας, 2000.
- Καρᾶς, «Ἑλληνικά βιβλία και χειρόγραφα» = Καρᾶς, Γ., «Ἑλληνικά βιβλία και χειρόγραφα σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Βόρειας Μολδαβίας [Νεάμτς-Neamt]», *Ὁ Ἑραμιστής* 13 (1976), 78-87.
- Κατάλογος βιβλίων ἐκκλησιαστικῶν και ἄλλων ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου «Ὁ Φοίνιξ»*, Βενετία 1898.
- Κατάλογος βιβλίων τοῦ καταστήματος Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφείως*, Ἀθήνα 1856.
- Κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος*, τόμ. Β' (Ἑλληνική Φιλολογία), Ἀθῆναι, Τυπογραφεῖον τοῦ Κάλλους, 1884.
- Κατραμῆς, *Φιλολογικά ἀνάλεκτα Ζακύνθου* = Κατραμῆς, Ν., *Φιλολογικά ἀνάλεκτα Ζακύνθου*, Ζάκυνθος 1880.
- Κεχαγιόγλου, Γ., «Πρῶτες ἐκδόσεις τῆς ριμάδας τοῦ Ἀπολλωνίου: Νέα στοιχεῖα», *Ελληνικά* 37 (1986), 154-156.
- Κλεόμβροτος, Ι.Γ., *Mutilena Sacra*, τόμ. Β', Θεσσαλονίκη 1974.
- ΚΟΚ = Κόκωνας, Γ., *Κατάλογος τῶν ἀρχετύπων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος. Μὲ ἔνταξη τῶν ἀντιτύπων τοῦ Μουσείου Μπενάκη (= Τετράδια Ἑργασίας, 5)*, Ἀθήνα, ΚΝΕ, 1983.

- Κορδώσης, Μ. Σ., «Ἑλληνικά παλαιότυπα τῆς Μονῆς Παντοκράτορος τοῦ Ἁγίου Ὁρους», *Κληρονομιά* 11 (1979), 403-441.
- Κουμαριανοῦ, Αἰκατερίνη, «Ἐπιτομὴ Γραμμῆς Ἑλληνικῆς», *Ὁ Ἑραμιστής* 9/10 (1964), 163-186.
- Κουμαριανοῦ, *Ὁ Ἑλληνικὸς Προεπαναστατικὸς Τύπος* = Κουμαριανοῦ, Αἰκατερίνη, *Ὁ Ἑλληνικὸς Προεπαναστατικὸς Τύπος. Βιέννη-Παρίσι (1784-1821)*, Ἀθήνα, Ἰδρυμα Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, 1995.
- Κουτλουμουσιανοῦ, *Πεντηκοστάριον* = Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, *Πεντηκοστάριον...*, διορθωθὲν καὶ δι' ἐνὸς Προλόγου πλουτισθὲν ὑπὸ..., Βενετία 1837.
- Layton I = Layton, Evro, «Greek Bibliography. Additions and corrections (c. 1471-1829)», *Θησαυρίσματα* 16 (1979), 89-112.
- Layton II = Layton, Evro, «Notes on some printers and publishers of 16th century modern Greek Books in Venice», *Θησαυρίσματα* 18 (1981), 119-144.
- Layton III = Layton, Evro, *The Sixteenth Century Greek Book in Italy. Printers and Publishers for the Greek World*, Venice, Library of the Hellenic Institute of Byzantine and Post-Byzantine Studies, 16, Venice 1994.
- Layton, «Nikodemos Metaxas» = Layton, Evro, «Nikodemos Metaxas, the First Greek Printer in the Eastern World», *Harvard Library Bulletin* XV, 2 (1967), 140-168.
- Layton, *The Harvard College Library* = Layton, Evro, *Five Centuries of Book and Manuscripts in Modern Greek, A Catalogue of an Exhibition at the Houghton Library December 4, 1987 through February 17, 1988*, Cambridge, Massachusetts, The Harvard College Library, 1990.
- Le civiltà del Libro* = *Le civiltà del Libro e la stampa a Venezia. Testi sacri ebraici, cristiani, islamici del Quattrocento al Settecento*, Venezia, Fondazione Giorgio Cini, Biblioteca Nazionale Marciana, II Poligrafo, 2000.
- Lecuir, C., *Les éditeurs Grecs à Venise au XVIe siècle*, ἀδημοσίευτη διατριβὴ κατατεθειμένη στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Παρισιῦ Δ', περ. 1985.
- Le Edizioni di Testi Greci* = Manoussakas, M. I. - Staikos, C., *Venetiae quasi alterum Byzantium. Le Edizioni di Testi Greci da Aldo Manuzio e le prime tipografie Greche di Venezia*, Ἀθήνα 1993.
- Le Edizioni Italiane del XVI secolo* = Istituto Centrale per il catalogo unico delle biblioteche italiane e per informazioni bibliografiche, τόμ. 1, Roma, 1985.
- Legrand, É., *Bibliographie hispano-grecque: 1477-1800. Bibliographie hispanique*, τόμ. 3, New York, G.P. Putnam's Sons, 1915-1917.
- Λαδᾶς, Γ., «Προσθήκαι καὶ Σημειώσεις εἰς τοὺς ἐκδοθέντας τόμους τῆς *Bibliographie Hellénique* τοῦ Ém. Legrand καὶ τῶν συνεχισάντων ταύτην L. Petit καὶ H. Pernot. Σειρὰ πρώτη (1522-1790)», *Ὁ Συλλέκτης* 1 (1947-1951), *Παράρτημα*, 1-24.
- Λαδᾶς - Χατζηδῆμος I = Λαδᾶ, Γεωργίου - Χατζηδῆμος, Ἀθανασίου Δ., *Προσθήκαι διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ Émile Legrand γιὰ τοὺς αἰῶνες XV, XVI καὶ XVII*, Ἀθήνα 1976.
- Λαδᾶς - Χατζηδῆμος II/1-2 = Λαδᾶ, Γεωργίου - Χατζηδῆμος, Ἀθανασίου Δ., *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία: Συμβολὴ στὸ δέκατο ὄγδοο αἰῶνα*, Ἀθήνα 1964-1976.
- Λαδᾶς - Χατζηδῆμος III/1-2 = Λαδᾶ, Γεωργίου - Χατζηδῆμος, Ἀθανασίου Δ., *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791-1795 καὶ τῶν ἐτῶν 1796-1799*, Ἀθήνα 1970-1973.
- Λαζάρου, *Κατάλογος Ἐντύπων Βιβλιοθήκης Ὀλυμπιωτίσσης* = Λαζάρου, Γ. Ἀχ., *Κατάλογος Ἐντύ-*

πων Βιβλιοθήκης Ὀλυμπιωτίσσης, Ἀθήνα, Δημοσιεύματα Ἱερᾶς Μονῆς Ὀλυμπιωτίσσης Ἐλασσόνος, 1964.

Λάιος, Γ., Ὁ Ἑλληνικὸς Τύπος τῆς Βιέννης ἀπὸ τὸ 1784 μέχρι τοῦ 1821, Ἀθήνα 1961.

Λάμπρου, Π., «Βιβλιακά», Πανδώρα 9 (1858-1859), 246-438.

Λάμπρου, Π., Κατάλογος Β' σπανίων βιβλίων τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, πωλουμένων ἐν Ἀθήναις παρὰ..., Ἀθήνα 1864.

Λάμπρου, Π., «Ἱστορικὴ πραγματεία περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς τυπογραφίας ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ ἔτους 1821». Χρυσάλλις 3 (1865), 361-364, 398-402.

Λάμπρου, Σπ., «Προσθῆκαι εἰς τὴν νεοελληνικὴν βιβλιογραφίαν», Νέος Ἑλληνομνημῶν 2 (1905), 209-225.

Λιάτα, Εὐτυχία Δ., «Ἱερεῖς τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας ἀπὸ 1412-1558 (Κατάλογοι καὶ Ἑγγραφα)», Θησαυρίσματα 13 (1976), 86-111.

Λοβέρδου-Τσιγαρίδα, «Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία» = Λοβέρδου-Τσιγαρίδα, Κάτια, «Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία στὶς ἐκκλησίες τῆς Καστοριᾶς», Μακεδονικά 20 (1980), 237-251.

Maittaire I-IX = Maittaire, M., *Annales Typographici ab Artis Inventae Origine ad Annum MD-CLXIV* (Amsterdam/London 1719-1741), Graz (ἀνατύπ. Akademische Druck), 1965.

Manni = Manni, Teresa Rogledi, *La tipografia a Milano nel XV secolo*, Firenze, Leo S. Olschki, 1980.

Manoussakas - Staikos, *L' activité éditoriale* = Manoussakas, M. - Staikos, C., *L' activité éditoriale des Grecs pendant la Renaissance. De l' Italie à Genève XVe-XVIe siècle*, Athènes 1988.

Manoussakas - Staikos, *The Publishing Activity* = Manoussakas, M., - Staikos, K., *The Publishing Activity of the Greeks During the Italian Renaissance (1469-1523)*, Athens 1989.

Manoussakas - Staikos, *Griekse Uitgeversactiviteiten* = Manoussakas, M. - Staikos, K., *Griekse Uitgeversactiviteiten tijdens de Italiaanse Renaissance (1469-1523)*, Leiden 1989.

Martini, E., «Chi era il copista Camillo Veneto?», *La Bibliofilia* 15 (1913), 41-51.

McKerrow = McKerrow, R.B., *Printers & Publishers' Devices in England & Scotland 1485-1640*, London, Printed for the Bibliographical Society at the Chiswick Press, 1913.

Moeckli = Moeckli, G., *Les Livres Imprimés à Genève de 1550 à 1600*, Nouvelle édition, revue et augmentée, Genève, Librairie Droz, 1966.

Moreau = Moreau, Brigitte, *Inventaire Chronologique des éditions Parisiennes du XVIe siècle, I (1501-1510)*, Paris, Imprimerie Municipale, 1972.

Mortimer, *Harvard College Library, I-II* = Department of Printing and Graphic Arts. *Catalogue of Books and Manuscripts. Part II. Italian 16th Century Books*, by R. Mortimer, Cambridge, MA, 1974.

Mamoukas, Z., *Ἡ βιβλιοθήκη Ἀνδρέου Ζ. Μάμουκα*, Athens 1886.

Makrymichalos, S. I., «Ἑλληνικοὶ Πορτολόανοι τοῦ 16ου, 17ου καὶ 18ου αἰώνα», Ὁ Ἑραμιστῆς 1 (1963), 128-155.

Maniopoulos, *Εὐρετήριο* = Maniopoulos, G., *Εὐρετήριο τῶν ἀρχαίων ἐντύπων ἐκδόσεων τῆς Μονῆς Σινά (1540-1900)*, Cairo 1965.

Manoussakas, «Προσθῆκαι» = Manoussakas, M.I., «Προσθῆκαι καὶ Συμπληρώσεις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βιβλιογραφίαν τοῦ Ἐ. Legrand (Συμβολὴ πρώτη)», *EMA* 7 (1958), 34-83.

Mavroidi, «Εἰδήσεις γιὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα» = Mavroidi, Fani, «Εἰδήσεις γιὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα τῆς Ἰταλίας τοῦ 16ου αἰώνα», *Δωδώνη* 4 (1975), 237-252.

Mavroidi, Fani, *Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας στὸν ἸΣΤ' αἰώνα: ἔκδοση Β' Μητροῦ ἐγγράφων 1533-1562*, Athens, Library of Historical Studies, 1976.

- Mertzios, K.D., «Κατάλογος τῶν Ἐνετίησι παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων ἐκτυπωθέντων καὶ ἐκδοθέντων βιβλίων ἀπὸ τοῦ 1670-1831», *Ἡπειρωτικά Χρονικά* 10 (1935), 53-157.
- Mertzios, K.D., «Ὅκτῶ ἄδεια διὰ τὴν ἐκτύπωσιν βιβλίων ἐν Βενετία (1559-1572)», *Ἀθηνᾶ* 69 (1966-1967), 171-180.
- Michalopoulos, *Μοσχόπολις* = Michalopoulos, Ph., *Μοσχόπολις, αἱ Ἀθῆναι τῆς Τουρκοκρατίας 1500-1769*, Athens, Touring Club, 1941.
- Moschonas, *Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης* = Moschonas, Th.D., *Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης [Ἀλεξανδρείας], τόμ. Β': Ἐντυποι παλαιαὶ ἐκδόσεις*, Alexandria, 1946.
- Bouboulidis, Ph.K., «Παρατηρήσεις εἰς μεσαιωνικὸν κείμενον. Τζᾶνε Βεντράμου Ἱστορία τῶν γυναικῶν», *Ἀθηνᾶ* 59 (1955), 231-239.
- Nastase, D., 'L' aigle bicephale dissimulée dans les armoiries de pays Roumains, vers une crypto-heraldique', in *Roma, Constantinopoli, Mosca, Atti del I Seminario Internazionale di Studi Storici 'Da Roma alla terza Roma', 21-23 Aprile 1981*, Università degli Studi di Roma 'La Sapienza', 357-374.
- Nicolardi = Nicolardi, Silvia, *Una società tipografico - editoriale a Venezia nel secolo XVI: Melchiorre Sessa e Pietro di Ravani (1516-1525)*, Florence, L.S. Olschki, 1984.
- Norton = Norton, F.J., *Printing in Spain 1501-1520*, Cambridge, University Press, 1966.
- Omout, H., 'Alphabets Grecs & hébreux publiés à Paris au XVIe siècle', *Bulletin de la Société de l'histoire de Paris et de l'Ile-de-France*, Paris 1885, 5-15 (Pls. I-III).
- Omout, 'Essai sur les débuts' = Omout, H., 'Essai sur les débuts de la typographie grecque à Paris, 1507-1516', *Mémoires de la Société de l'histoire de Paris et de l'Ile-de-France*, 18 (1891), 1-14.
- Ongania = Ongania, F. and John C. Nimmo, *Early Venetian Printing Illustrated*, New York 1895.
- Orcutt = Orcutt, William Dana, *The Book in Italy during the fifteenth and sixteenth centuries shown in facsimile reproductions from the most famous printed volumes*, London/Bombay/Sydney, George G. Harrap & Company Limited, 1928.
- Panzer I-XI = Panzer, W.G., *Annales typographici ab artis inventae origine ad annum MDXXXVI*, Hildesheim (repr. G. Olms), 1963-1964.
- Petit, L., *Bibliographie der Acolouthies Grecques*, Brussels 1926.
- Pierris = Pierris, Nakis, *Bibliographie Ionienne. Supplémentes à la description raisonnée des ouvrages publiés par les Grecs des Sept - Iles ou concernant ces Iles du quinzième siècle à l'année 1900 par Émile Legrand*, Athens 1966.
- Pol. I-IV = Polain, M.L., *Catalogue des livres imprimés au quinzième siècle des bibliothèques de Belgique*, Brussels 1932.
- Panayiotakis = Panayiotakis, N.M., *Φραγκίσκος Λεονταρίτης. Κρητικός Μουσικοσυνθέτης τοῦ 16ου αἰώνα. Μαρτυρίες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του*, Βιβλιοθήκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας, ἀρ. 22, Βενετία 1990.
- Παντελεήμων Λαυριώτης, «Κατάλογος ἀρχετύπων» = Παντελεήμων Λαυριώτης, «Κατάλογος ἀρχετύπων, ἦτοι τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκδόσεων (1488-1599) τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀθῶν Ἱ.Μ. Μεγ. Λαύρας ἀποκειμένων», *Ἀγιορείτικη Βιβλιοθήκη (Βόλος)*, ἔτος ΙΣΤ' (τεύχ. 3), ἀρ. 179-180 (1951), 155-185.
- Παπαδάκη = Παπαδάκη, Εἰρήνη, *Ὁ Μανόλης Γλυζούνης καὶ ἡ κυκλοφορία τῶν Ἑλληνικῶν Βιβλίων*

στη Μεσόγειο (1540-1596), ἀδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Φιλοσοφική Σχολή (Τμήμα Φιλολογίας), Ρέθυμνο 2005.

Παπαδόπουλος, Ἑλληνική Βιβλιογραφία (1544-1863) = Παπαδόπουλος, Θ.Ι., Ἑλληνική Βιβλιογραφία (1544-1863): Προσθήκες – Συμπληρώσεις, Ἀθήνα, ΕΛΙΑ, 1992.

ΠΑΠ Ι = Παπαδόπουλος, Θ.Ι., Ἑλληνική Βιβλιογραφία (1466 ci -1800), Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1984.

ΠΑΠ ΙΙ = Παπαδόπουλος, Θ.Ι., Ἑλληνική Βιβλιογραφία (1466 ci -1800), Παράρτημα, Προσθήκες, Συμπληρώσεις, Διορθώσεις, Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1986.

ΠΑΠ ΙΙΙ = Παπαδόπουλος, Θ.Ι., Βιβλιοθήκες Ἁγίου Ὁρους. Παλαιὰ Ἑλληνικὰ Ἐντυπα. Πρώτη προσπάθεια συγκροτήσεως Συλλογικοῦ Καταλόγου, Ἀθήνα 2000.

Παπαϊωάννου, «Ἑλληνικὰ παλαιότυπα» = Παπαϊωάννου, Α.Γ., «Ἑλληνικὰ παλαιότυπα σὲ βιβλιοθήκες τῆς περιοχῆς Ζαγορίου Ἰωαννίνων (1645-1863)», Ἡπειρωτικά Χρονικά 22 (1980), 133-150.

Παυλόπουλος = Παυλόπουλος, Νικόδημος, Ἀρχιμανδρίτης, Τὸ Α, Β, Γ τοῦ Καταλόγου τῆς Βιβλιοθήκης τῶν ἐντύπων τῆς Ἱεράς Μονῆς Λειμῶνος, Μυτιλήνη 1976.

Πεντακόσια Χρόνια Ἐντυπῆς Παράδοσης = Πεντακόσια Χρόνια Ἐντυπῆς Παράδοσης τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ (1499-1999), Κατάλογος Ἐκθεσης, ἐπιμ. Κ. Σπ. Στάικος - Τρ. Ε. Σκλαβενίτης, Ἀθήνα, Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, 2000.

Πηδῶνια, Ἑλληνικὰ Παλαιότυπα τῆς Βιέννης = Πηδῶνια, Κομνηνὴ Δ., Ἑλληνικὰ Παλαιότυπα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου καὶ τῶν Ἑλληνικῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν τῆς Βιέννης (= Τετράδια Ἐργασίας, 13), Ἀθήνα, ΚΝΕ, 1987 (ἀνάτυπο).

Πικραμένου-Βάρφη, Ἡ Ἁγία Λαύρα τῶν Καλαβρῦτων = Πικραμένου-Βάρφη, Δήμητρα (ἐπίμ.), Ἡ Ἁγία Λαύρα τῶν Καλαβρῦτων, Β' Κατάλογος ἐντύπων (1502-1943), Ἀθήνα, Ἐθνικὸ Ἴδρυμα Ἑρευνῶν, 1978.

Πλουμίδης = Πλουμίδης, Γ.Σ., «Τὰ ἐν Παδοῦῃ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία», Θησαυρίσματα 5 (1968), 204-248.

Πολέμη = Polemi, Kalliopi, *La Page du Titre du Livre Grec et son evolution (XVIe-XVIIIe). Première approche d'un problem et d'une source*, ἀδημοσίευτη ἐργασία, 1983.

Renouard = Renouard, Ant. Aug., *Annales de l'imprimerie des Alde, ou Histoire des trois Manuce et de leurs éditions*, Paris, Renouard, 1834.

Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes* = Renouard, Ant. Aug., *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, 2 τόμοι, Paris 1843².

Renouard, *Les marques typographiques* = Renouard, Ph., *Les marques typographiques parisiennes des XVe et XVIe Siècles*, Paris, Librairie Ancienne Honoré Champion, 1928.

Reverdin = Reverdin, O., *Ἑλληνικὲς Ἐκδόσεις στὴν Ἑλβετία τὸν 16ο καὶ 17ο αἰῶνα*, Ἀθήνα, Ἐθνικὴ Πινακοθήκη, 1991.

Rhodes = Rhodes, D.E., *Incunabula in Greece. A first Census*, München 1980.

Ραστέ = Ραστέ, Ε.Β., Ἑλληνική Βιβλιογραφία (Συμβολὴ στὴ δεκαετία 1791-1799), Ἀθήνα 1969.

Salaville, S. - Dallegio, E., *Karamanlidika. Bibliographie analytique d'ouvrages en langue turque imprimés en caractères grecs, Tome I (1584-1850)*, Athenes, Collection de l'Institut Français d'Athènes, 1958.

Schreiber = Schreiber, F., *The Estiennes. An Annotated Catalogue of 300 Highlights of their Various Presses*, New York, E.K. Schreiber, 1982.

- Silvestre I-II = Silvestre, M.L.-C., *Marques Typographiques ou Recueil des Monogrammes, Chiffres, Enseignes, Emblèmes, Devises, Rebus et Fleurons des Libraires et Emprimeurs*, Paris 1853 (ἀνατύπ. Bruxelles 1966).
- Staikos, *Greek Philosophical Editions* = Staikos, C. Sp., *Greek Philosophical Editions in the first century of Printing, Exhibition Catalogue*, Athens, European Culture Centre of Delphi, 2001.
- Stoyanov = Stoyanov, Manio, *Livres grecs anciens en Bulgarie*, Sofia (Bibliothèque Nationale «Kiril i Metodij»), 1978.
- Σάθας = Σάθας, Κ., *Νεοελληνική φιλολογία. Βιογραφία τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμφάντων Ἑλλήνων, ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνεγεροσύνης (1453-1821)*, Ἀθήναι 1868.
- Σκλαβενίτης, «Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία» = Σκλαβενίτης, Τρ. Ε., «Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία (1536-1799)», *Θησαυρίσματα* 14 (1977), 127-156.
- Σκορδέλης, Β.Γ., «Ἡ Ὀκτώηχος καὶ ἡ φυλλάδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἢ τὸ σχολεῖον καὶ ὁ λαός», *Παρνασσός* 7 (1883), 197-211.
- Σταμέλος, Ι.Ν., «Περὶ δύο βιβλίων», *Πανδώρα* 7 (1856-1857), 335-336.
- Στεργιογλίδης, *Κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πυθαγορείου Γυμνασίου* = Στεργιογλίδης, Α., *Κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πυθαγορείου Γυμνασίου*, Σάμος 1898.
- The Publishing Centers* = Staikos, Κ. Sp., - Sklavenitis, Tr. E., *The Publishing Centers of the Greeks. From the Renaissance to the Neohellenic Enlightenment. Catalogue of Exhibition*, Athens, National Book Centre of Greece, Ministry of Culture, 2001.
- Thomas, Christine, «Russian Printing to 1700, as Reflected in the Collections of the British Library», *Bulletin du bibliophile*, ἄρ. 1 (Paris-1995), 17-42.
- Tinto, A., «Nuovo contributo alla storia della tipografia greca a Roma nel secolo XVI: Nicolo Sofiano», *Gutenberg Jahrbuch*, 1965, 171-175.
- Tinto, A., «The History of a Sixteenth-Century Greek Type», *The Library*, 5η σειρ., 25 (1970), 285-293.
- Toovey Catalogue of a Collection of Books Formed by James, Toovey Principally from the Library of the Earl of Gosford, the Property of J. Pierpont Morgan*, New York, privately printed by J. Pierpont Morgan, 1901.
- Τετράδια Ἐργασίας*, 2000 = Eideneir, H., Moenning, V., Winterwerb, Helma, *Neograeca in Germania*, Ἀθήνα, KNE, 2000.
- Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίον* = Κουμαριανοῦ, Αἰκατερίνη - Δρούλια, Λουκία - Layton, Evro, *Τὸ Ἑλληνικὸ Βιβλίον 1476-1830*, Ἀθήνα, Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, 1986.
- Τὸ Ἐντυπο Ἑλληνικὸ Βιβλίον* = *Τὸ Ἐντυπο Ἑλληνικὸ Βιβλίον, 15ος-19ος αἰώνας*, Πρακτικὰ Διεθνοῦς Συμποσίου, Δελφοί, 16-20 Μαΐου 2001, ἔκδ. Τρ. Ε. Σκλαβενίτης - Κ. Σπ. Στάικος, Ἀθήνα, Κότινος, 2001.
- Τσάκωνα = Τσάκωνα, Πίτσα, *Μουσεῖο Μπενάκη. Παλαιὰ Ἐντυπα τῆς Βιβλιοθήκης*, Ἀθήνα 1985.
- Τυπάλδος-Λασκαράτος, Ι.Γ., «Συλλογὴ Ἑραλδικῶν Μνημείων τῆς Κεφαλονιάς», *Κεφαλληνικά Χρονικά* 4 (1980-1982), 174-177.
- Vaccaro = Vaccaro, Emerenziana, *Le Marche dei Tipografi ed Editori Italiani del Secolo XVI, nella Biblioteca Angelica di Roma*, Firenze, Leo S. Olschki Editore, 1983.
- Vlassi Sponza = Vlassi Sponza, Despina, «I Greci a Venezia: una presenza costante nell'editoria (sec. xv-xx)», *Armeni Ebrei Greci Stampatori a Venezia*, Venezia 1989, 71-99.

Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας = Ἱστορικὸς Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας, βλ. ΧΕΤ, ιε'-ιη'.

Χατζηδημῶς - Σίμος = Χατζηδημῶς, Ἄ. - Σίμος, Γ., «Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800-1863. Προσθηκὲς», Ὁ Ἐραμιστῆς 3 (1965), 249-270.

ΧΕΤ I = Στάικος, Κ. Σπ., *Χάρτα τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας. Ἡ Ἐκδοτικὴ Δραστηριότητα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ Συμβολὴ τους στὴν Πνευματικὴ Ἀναγέννηση τῆς Δύσης*, τόμ. Α', 15ος αἰώνας, Ἀθήνα 1989.

Zappella I-II = Zappella, Giuseppina, *Le Marche dei tipografi e degli editori italiani del Cinquecento. Repertorio di figure, simboli e soggetti e dei relativi motti*, Milano, Editrice Bibliografica, 1998².

Ζαβίρας = Ζαβίρας, Γ.Ι., *Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον, ἐκδοθὲν ὑπὸ Γεωργίου Π. Κρέμου*, Ἀθήνα 1872.

Ζαρίδης, Κ.Φ., «Ἐγνωστὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν Κερκυραῖο ἱερομόναχο Ἰωαννῆλιο Καρτάνο ἀπὸ ἀνέκδοτα ἔγγραφα τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Κερκύρας (1528-1529)», *Δωδώνη* 21 (1992), 57-77.

Ζώρας, Γ.Θ., *Βυζαντινὴ Ποίησις*, Ἀθήνα, Βασικὴ Βιβλιοθήκη I, 1956.